

NEZAMESTNANOSŤ A PODPORA UPLATNENIA ABSOLVENTOV NA TRHU PRÁCE

Mária Husáková, Michaela Pechová

Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra sociálneho rozvoja a práce

Abstract: *On the development of unemployment in 2009, worked several factors that were associated with the global economic crisis. Big problem is the long term unemployment. The Slovak Republic in December 2010 recorded 48.44 percent of job seekers registered at employment office for more than one year. A big problem in the labor market are young people and its placement. Graduate experience as one of the active labor market measures assist the unemployed graduates in the age of 25 years.*

Keywords: *Unemployment, Young People, Long Term Unemployment, Graduate Practice, Active Labor Market Measures*

1. Úvod

Tendencia k dosiahnutiu čo najvyššieho vzdelania a zvyšovaniu vzdelanostnej úrovne obyvateľov je charakteristická pre školské politiky väčšiny európskych krajín a jej výsledkom je stále narastajúci počet absolventov s vysokoškolským vzdelaním. Druhou stranou tejto mince je konfrontácia s trhom práce.

Vytvorenie spätnej väzby medzi vysokými školami, štátnou správou, trhom práce a praxou je nevyhnutné práve z hľadiska určitej prepojenosti medzi prípravou študentov, budúcich absolventov jednotlivých vysokých škôl so súčasnými i budúcimi potrebami národného hospodárstva. Prehľad o absolventoch škôl, uchádzajúcich sa o zamestnanie sú len súhrnné štatistiky, ktoré síce dávajú rámcový obraz o nezamestnanosti absolventov, ale nemôžu postihnúť špecifiká jednotlivých odborov a najmä samotnú kvalitu zamestnanosti jednotlivých skupín absolventov vysokých škôl.¹ Cieľom príspevku je poukázať na nepriaznivý vývoj v nezamestnanosti absolventov v SR a zdôrazniť význam absolventskej praxe ako nástroja na podporu zvýšenia zamestnanosti tejto cieľovej skupiny.

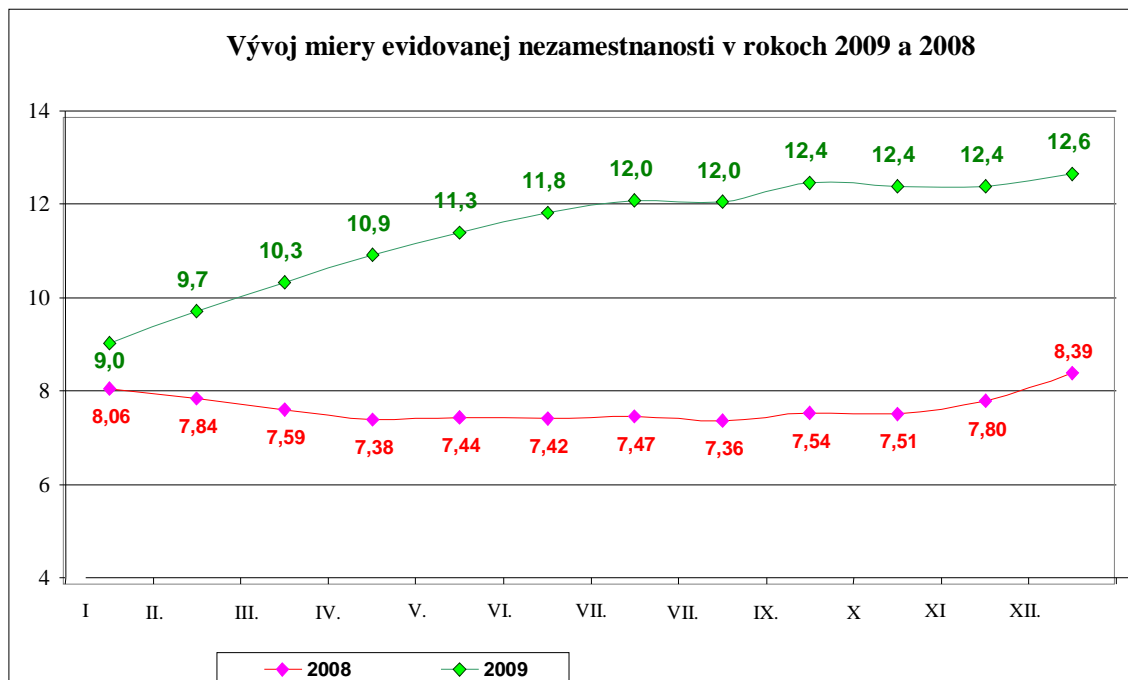
Priaznivý ekonomický vývoj v SR od roku 2003 nachádzal svoj pozitívny odraz aj v poklese nezamestnanosti. Už začiatkom roku 2008 sa však objavili prvé signály o zmene v nastúpenom pozitívnom trende, následne sa nezamestnanosť začala z mesiaca na mesiac zvyšovať, s jej výraznejším nárastom v septembri 2008 a následne v ďalších mesiacoch a rokoch. Na úrady práce sa prichádzali zaevidovať ľudia s kvalifikáciou, skúsenosťami a so záujmom o prácu. Situácia na trhu práce v priebehu roku 2009 bola významne determinovaná negatívnymi dopadmi hospodárskej krízy, ktoré sa v plnej miere sa premietli do nezamestnanosti v roku

¹ Uplatnenie absolventov vysokých škôl v praxi. Ústav informácií a prognóz školstva 2007.

2009. Na vývoj nezamestnanosti v roku 2009 pôsobili viaceré faktory, ktoré súviseli so svetovou hospodárskou krízou:

- prítok uchádzačov o zamestnanie z hromadného prepúšťania prítok uchádzačov o zamestnanie z krajín EÚ
- pretrvávajúci nesúlad medzi štruktúrou voľných pracovných miest a štruktúrou voľných pracovných miest
- ukončovanie, resp. pozastavenie samostatnej zárobkovej činnosti
- ukončovanie pracovných pomerov na dobu určitú dohodou, z organizačných dôvodov, resp. v skúšobnej lehote
- nižovanie zmennosti, skracovanie pracovného času

Miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla v priemere za rok 2009 hodnotu 11,44 %, čo v porovnaní s rokom 2008 predstavovalo medziročný nárast o 3,79 p. b. (v roku 2008 miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla priemernú úroveň 7,65 %). Priemerná dĺžka evidencie uchádzačov o zamestnanie sa v roku 2009 v porovnaní s rokom 2008 (10,18 mesiacov) zvýšila na 11,9 mesiacov.²

Zdroj: ÚPSVR

Od októbra 2008 do januára 2011 sa zvýšil počet uchádzačov o zamestnanie z 228 194 na 395 445 osôb, čo znamenalo nárast počtu nezamestnaných osôb o 73%. V januári 2011 bola vykázaná viac ako 13 % miera nezamestnanosti, čo je najvyššia hodnota za posledných 6 rokov. Ide o nezamestnanosť vykazovanú úradmi práce,

² Správa o sociálnej situácii obyvateľstva SR za rok 2009. MPSVaR SR 2010.

ktorá obsahuje určité skreslenie, nakoľko nezahŕňa osoby nepracujúce, ktoré nepožiadali úrad o sprostredkovanie zamestnania.

Dlhodobá nezamestnanosť je jedným z výrazných fenoménov na slovenskom trhu práce za posledných 15 rokov. Aj v období hospodárskeho rastu vykazovalo Slovensko vysokú mieru dlhodobej nezamestnanosti. Už v roku 2008 podľa údajov Eurostatu bolo v SR viac ako 50 % nezamestnaných bez práce viac ako rok. Tento nepriaznivý sociálny jav je už celé roky vnímaný ako ťažko zvládnuteľný sociálno-politický problém. Slovenská republika k decembru 2010 vykazoval z celkového počtu nezamestnaných 48,44 percenta uchádzačov o zamestnanie evidovaných na úrade práce viac ako jeden rok, čo predstavovalo okolo 200 000 osôb. V uvedenom roku bol podiel žien na počte uchádzačov o zamestnanie s dobou evidencie nad 12 mesiacov 64 %.

Tabuľka 1: Štruktúra dlhodobo nezamestnaných v evidencii uchádzačov o zamestnanie

Počet rokov na úrade práce	Počet osôb	Percento zo všetkých uchádzačov o zamestnanie
viac ako 12 mesiacov	184 694	48,44%
do 2,5 roka	105 462	27,66%
viac ako 2,5 roka	79 232	20,78%
viac ako 4 roky	53 340	14,0%

Zdroj: UPSVaR SR

2. Absolventi na slovenskom trhu práce

Popri dlhodobej nezamestnanosti veľký problém predstavujú mladí ľudia nenachádzajúci uplatnenie na trhu práce. Štatistiky hovoria, že v Slovenskej republike ja každý tretí človek vo veku 15-24 rokov nezamestnaný. Mladá populácia vrátane absolventov patrí z hľadiska ohrozenia nezamestnanosťou medzi rizikové skupiny na trhu práce. Obdobie od ukončenia školy je najťažšie a kritické, pretože sa ňom vo vysokej miere prejavuje neskúsenosť absolventa a zároveň obava, prípadne nedôvera zo strany potenciálneho zamestnávateľa.

Tak ako sa rast nezamestnanosti dotkol po roku 2008 celej populácie, vo všetkých regiónoch a aj vo všetkých odboroch vzdelania. Za hlavnú príčinu nezamestnanosti vo vzťahu k tomuto segmentu pracovnej sily bol považovaný nástup krízových javov. Vo všeobecnosti sa neočakáva rýchly návrat absolventskej nezamestnanosti na predkrízovú úroveň.³

Veľmi často sa v súvislosti s nezamestnanosťou absolventov argumentuje nesúlalom medzi požiadavkami trhu a kvalifikáciou *absolventov*. Neexistovala spätná väzba o uplatniteľnosti absolventov jednotlivých študijných odborov ako jedno

³ Podľa: Merich, J.: Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi. Ústav informácií a prognóz školstva SR, Bratislava, 2010.

z rozhodujúcich kritérií braných do úvahy pri výbere konkrétneho študijného odboru zo strany mladých ľudí.

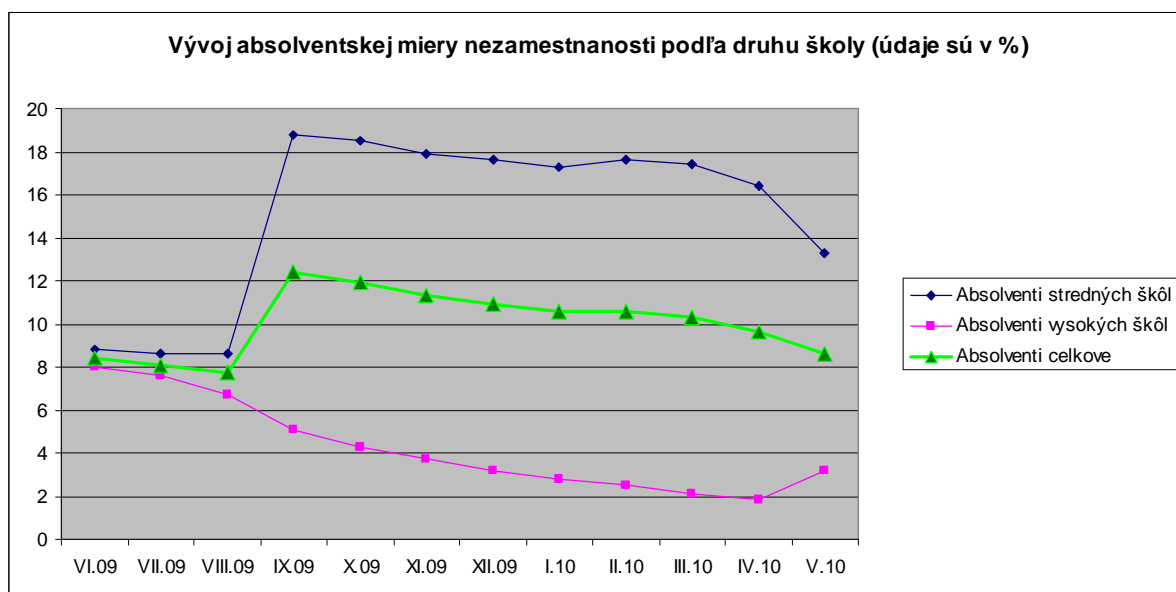
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR pripravilo s využitím údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Ústavu informácií a prognóz v školstve prehľad absolventskej miery nezamestnanosti jednotlivých vysokých škôl podľa skupín študijných odborov. Absolventská miera nezamestnanosti sa počíta ako podiel počtu nezamestnaných absolventov školy k 30. septembru 2009 a počtu absolventov tejto vysokej školy v rokoch 2008 a 2009. Približne odráža, aký podiel študentov, ktorí ukončili štúdium v predchádzajúcich dvoch rokoch, je nezamestnaných. Štatistika absolventskej miery nezamestnanosti zatiaľ pokrýva len absolventov denného štúdia mladších ako 26 rokov. Pritom napríklad v roku 2009 bolo z absolventov magisterského štúdia, ktorí predtým získali bakalársky titul, až 60% starších ako 25 rokov. Toto obmedzenie môže do istej miery ovplyvniť výsledky škôl, ktoré majú napríklad viac starších absolventov, alebo viac externých.⁴

Tabuľka 2: Vývoj absolventskej miery nezamestnanosti podľa druhu školy

Mesiac/ rok	Absolventi SŠ (bez maturity)	Absolventi SOU (s maturitou)	Absolventi G	Absolventi SOŠ	Absolventi stredných škôl	medziročný rozdiel AMN(SŠ)	Absolventi vysokých škôl	Absolventi celkove
6/2009	12,0	12,7	3,2	9,1	8,8	4,5	8,0	8,4
7/2009	11,8	12,3	3,1	9,0	8,6	4,2	7,6	8,1
8/2009	11,6	12,5	2,9	9,0	8,6	4,3	6,7	7,7
9/2009	24,4	30,4	4,7	19,8	18,8	8,0	5,1	12,4
10/2009	24,6	30,0	4,6	19,1	18,5	8,3	4,3	11,9
11/2009	24,4	29,0	4,4	18,2	17,9	8,2	3,7	11,3
12/2009	24,3	28,3	4,4	17,8	17,6	7,8	3,2	10,9
1/2010	24,4	27,5	4,5	17,5	17,3	7,3	2,8	10,6
2/2010	24,3	27,3	5,2	17,8	17,6	6,9	2,5	10,6
3/2010	23,5	26,4	5,8	17,8	17,4	6,1	2,1	10,3
4/2010	22,1	24,5	5,7	16,8	16,4	5,3	1,8	9,6
5/2010	20,6	19,2	4,4	13,0	13,3	3,8	3,2	8,6

Zdroj: Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi. UIPŠ SR 2010

⁴ Absolventská miera nezamestnanosti. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2010.

Zdroj: vlastné spracovanie podľa UPSVaR SR

Tabuľka 3: Nezamestnaní absolventi podľa doby evidencie september 2010

	úplné stredné odborné SOU maturita	úplné stredné všeobecné	úplné stredné odborné SOŠ	VŠ 1. stupeň	VŠ 2.stupeň
do 3 mesiacov	6227	1676	7935	778	792
nad 3 až 6	445	129	583	761	3859
nad 6 až 9	341	165	495	68	19
nad 9 až 12	265	60	310	46	11
nad 12 až 15	1745	244	1871	118	18
nad 15 až 18	24	5	22	81	36
nad 18 až 21	1	0	0	2	0
nad 21 až 24	0	0	1	1	0
nad 24	1	0	2	1	0

Zatiaľ čo absolventi stredných škôl majú problémy zamestnať sa v prvých troch mesiacoch, u absolventov 2. Stupňa vysokoškolského štúdia paradoxne je táto skupina v evidencii uchádzačov až 6 mesiacov.

Najlepšie šance uspieť na trhu práce majú dlhodobo absolventi fakúlt zameraných na informatiku. Malý záujem majú zamestnávateľia o absolventov pedagogiky, teológie ale aj študentami preferovaného práva.

Tabuľka 4: Záujem zamestnávateľov o absolventov podľa zamerania fakúlt

Zameranie	Index záujmu
Informatika	72,75%
Stavebníctvo	45,12%
Ekonomika	38,46%
Spoločenské vedy	32,04%
Technológia	27,89%
Strojárstvo	27,71%
Filozofia	27,47%
Prírodné vedy	26,88%
Umelecké	24,91%
Šport	23,66%
Zdravotníctvo	21,89%
Pedagogika	20,81%
Právo	19,10%
Teológia	17,47%

Zdroj: Profesia.sk, 2010

3. Absolventská prax

Absolventská prax ako jeden z aktívnych opatrení trhu práce napomáha nezamestnaným absolventom škôl do veku 25 rokov. Patrí do skupiny nástrojov aktívnej politiky trhu práce, ktoré zvyšujú zamestnateľnosť uchádzačov o zamestnanie. Opatrenie je zamerané na získanie odborných zručností a nadobudnutie praktických skúseností, zodpovedajúcich dosiahnutému stupňu vzdelania absolventa.

Za absolventa školy vedeného v evidencii uchádzačov o zamestnanie na účely vykonávania absolventskej praxe sa považuje znevýhodnený uchádzač o zamestnanie mladší ako 25 rokov veku, ktorý ukončil sústavnú prípravu na povolanie v dennej forme štúdia pred menej ako dvomi rokmi a nezískal svoje platené zamestnanie a každý uchádzač o zamestnanie mladší ako 25 rokov veku bez ohľadu na to, či skončil sústavnú prípravu na povolanie a bez ohľadu na to, či získal pravidelné platené zamestnanie.

Vykonávanie absolventskej praxe sa realizuje v týždennom pracovnom čase 20 hodín na základe dohody o zabezpečení podmienok vykonávania absolventskej praxe medzi zamestnávateľom a úradom práce, sociálnych vecí a rodiny. Počas trvania praxe získavajú nezamestnaní mesačný príspevok vo výške životného minima stanoveného pre jednu plnoletú osobu mesačne, čo v súčasnosti predstavuje sumu 185,38 eura. Príspevok je poskytovaný za účelom úhrady nevyhnutných osobných výdavkov spojených s vykonávaním absolventskej praxe. Trvanie absolventskej praxe je určené v rozsahu najmenej troch a najviac šesť mesiacov, pričom absolvent - uchádzač o zamestnanie musí byť v evidencii uchádzačov o zamestnanie tri mesiace, aby sa mohol uchádzať o absolventskú prax.

Od 1. novembra 2009 do konca roka 2010 mali absolventi dočasne uľahčený prístup k absolventskej praxi, keď na uvedené obdobie bola zrušená podmienka minimálneho

trojmesačného obdobia evidencie pred nástupom na absolventskú prax a absolventskú prax bolo možné absolvovať bezprostredne po zaradení do evidencie úradu práce.

V roku 2010 úrady práce zaradili na vykonávanie absolventskej praxe 21 200 nezamestnaných absolventov škôl, z ktorých prax ukončilo 18 tisíc absolventov. Z hľadiska hodnotenia účinnosti tohto opatrenia je relevantný údaj o uplatnení sa absolventov na trhu práce po ukončení praxe. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny uvádza, že počet takýchto absolventov predstavoval 8 291 absolventov, čo predstavuje cca 40%. V januári 2011 poberalo príspevok na absolventskú prax 7 975 absolventov škôl.

4. Záver

Vysoká nezamestnanosť mladých ľudí je jednou zo charakteristických črt trhu práce v Slovenskej republike. Za jednu z príčin tohto javu je považovaný nesúlad medzi dopytom po práci a ponukou práce, čo vyvoláva otázky, do akej miery súčasný vzdelávací systém zohľadňuje požiadavky trhu práce. Pritom dôležitým kritériom, ktoré by pri rozhodovaní o voľbe štúdia malo byť brané do úvahy, je uplatnenie absolventov jednotlivých študijných odborov na trhu práce. Absolventské miery nezamestnanosti, prostredníctvom ktorých sa sledujú absolventi po dobu dvoch rokov od ukončenia sústavnej prípravy na povolanie dopĺňajú súčasný informačný systém a poskytujú informácie o štrukturálnych aspektoch nezamestnanosti absolventov.

Príspevok vznikol v rámci projektov VEGA 1/0414/09: Nový rozmer hospodárskej a sociálnej politiky v znalostnej ekonomike, a OP VaV s názvom „Vytvorenie excelentného pracoviska ekonomického výskumu pre riešenie civilizačných výziev v 21. storočí“ ITMS 26240120032.

Použité zdroje:

- [1] STANEK, V. a kol: Sociálna politika, Sprint dva. Bratislava 2011.
- [2] RIEVAJOVÁ, E., HUSÁKOVÁ, M.: Trendy na trhu práce v kontexte politiky skvalitňovania modelu zamestnanosti v EÚ. In: Acta academica karviniensia 1/2008. Karviná 2008.
- [3] Údaje o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie a nezamestnaných absolventoch, UPSVAR, Bratislava.
- [4] MEDRICH, J.: Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi, Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava 2010.
- [5] Absolventská miera nezamestnanosti. MŠVVŠ SR, 2010.
- [6] Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti.

Kontaktná adresa:

Ing. Mária Husáková, CSc., Ing. Michaela Pechová, PhD.

Katedra sociálneho rozvoja a práce

Národohospodárska fakulta

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska 1

852 35 Bratislava

Email: maria.husakova@euba.sk

Email: michaela.pechova@euba.sk